

WERKHUIS

LEREN MET PROJECTEN

Medaer, Carl: *Leren met projecten*. Leuven/Apeldoorn: Garant, 2001, 161 p.

Ervaring leert dat het kantelen naar een leeromgeving die krachtig (en dus alvast open) genoeg is om leerderzelfstandigheid te kunnen herbergen, een pluriforme en meerdimensionale operatie is. Die complexiteit staat de facto dan weer haaks op de sterk aan te raden gefaseerde geleidelijkheid waarmee een en ander dient te gebeuren – zoals implementeringservaringen hier en elders intussen reeds prominent bewezen hebben.¹

Praktisch gezien kies je dus best voor een instaphoek van waaruit je op niet al te lange termijn concrete resultaten ziet, zonder voorbij te gaan aan de nood aan terreinvoorbereidende didactische onderbouw. Daarenboven zal de gekozen instap eerder vroeg dan laat gelegenheid moeten genereren om als kapstok te kunnen fungeren waaraan de andere noodzakelijke kantelingsaspecten vastgehecht kunnen worden. De resultaatgeoriënteerde invalshoek bij uitstek is van operationele aard en betreft de gekozen werk- tot onderwijsvormen. In de publicatie *Leren met projecten* fungeert het 'probleem- en productgericht projectonderwijs' als zo'n valabele instap.

Ten behoeve van wie daar nood aan heeft, schetst Medaer – ooit projectleider methodenscholen in het gemeenschapsonderwijs – om te beginnen een theoretisch kader. In kort bestek wordt helder uiteengezet hoe men vanuit de klassieke leerstofindeling door middel van een multi-, inter- en transdisciplinaire aanpak de traditionele vak(jes)gebonden leerstofindeling ombuigt tot periodisch probleemgericht projectonderwijs. Die onderwijsvorm (het betreft immers een conglomeraat van werkvormen) wordt dan helder gesitueerd als twijg aan de boom van de zelfstandigheidsdidactiek met haar naar meer leerderautonomie (en dus -betrokkenheid, en dus hoger netto leerrendement) en minder docentsturing opschuivende opvatting van hoe een leerproces best verloopt. In een volledighedsnastrevend en dus wat overladen maar anderzijds dan weer visueel bijzonder geslaagd schema (p. 17) situeert de auteur de door hem gepropageerde onderwijsvorm, die dan in een laatste deel adequaat gedefinieerd wordt. Een planmatig, doelgericht en zelfstandig aangepakte probleemstelling verhoogt de authenticiteit (en dus de effectiviteit) van het leerproces.

Tot zover de onderbouw, die nauwelijks 23 pagina's in beslag neemt. De rest van het boek wordt in beslag genomen door wat zonder overdrijven als handleiding dienst kan doen bij het uitbouwen van een project in de praktijk. Vertrekkend vanuit een schema met alle deelaspecten van probleemgericht projectonderwijs (p. 26) werkt Medaer eerst en vooral enkele organisationele prak-

tijkaspecten af, en dat is niet alleen handig maar ook slim. Al te vaak is het immers precies op die aspecten (roostering, moeilijkheidsgraad,...) dat innovatie-implementering spaak loopt. Pas na een reeks suggesties die ons alvast over deze drempel heen helpen, begint de auteur aan een uitgebreid gefaseerd stappenplan, met:

- thema- of probleemkeuze door de leerder;
- leerderinbreng bij het afbakenen van de doelstelling;
- planningsvoorbereiding door de leerder;
- betrekken van externen (i.c. ouders);
- uitvoering;
- resultaat: een product;
- inoefenperiode (ter 'vertering' van de opgedane leerervaring);
- uitbreidingsperiode (naar geografische, historische, wetenschappelijke dimensie van het 'opgeloste' probleem).

Dit stappenplan wordt aangevuld met een reeks interessante bedenkingen aangaande

- het evalueren van projecten (met een erg gesmaakte aandacht voor de leerderzelfevaluatie),
- het zogenaamde 'filosoferen' met de leerder over het project tijdens en buiten geroosterde expressiemomenten (noem dat het consolideren van de ongemerkt verworven metacognitieve vaardigheden) en
- de (alle werkzaamheden omvattende) instructiemap.

De grote verdienste van dit werk bestaat m.i. in de grote mate van praktische toepasbaarheid door middel van de talloze voorbeelden, modellen, checklists, enz. Een prachtige uitsmijter is dan ook een volledige, met foto's geïllustreerde projectbeschrijving onder de (wellicht ook velen onder de groenvingerige VONK-lezers) inspirerende titel 'hoe maken we zelf een vijver?' (gerealiseerd in Koningshooikt).

Dit werk vormt een pendant ten opzichte van de publicatie *Projectonderwijs. Leren en werken in groep* van Dekeyser & Baert (1999) (gerecenseerd in VONK 30/3, jan.-feb. 2001, p. 49-53). Tegelijk toont het ons overduidelijk dat het implementeren van projectonderwijs best doenbaar is, ook bij jeugdige(re) leerders. Zoals vele innovaties is ook deze onderwijsvorm trouwens gegroeid vanuit de basis(methode)school. Daar is ook dan ook heel wat expertise te rapen, zoals voluit blijkt uit dit zonder voorbehoud aan te bevelen, want op alle onderwijsniveau's bruikbare werk.

(WB)

ZELFSTANDIG LEREN IN HET TALENONDERWIJS

In *Levende Talen Tijdschrift* 1/4 (december 2000) lezen we een inspirerende bijdrage van Helge Bonset & Hetty Mulder over 'zelfstandig leren in het talenonderwijs'. Na de verheldering van een aantal begrippen rond leren leren, wordt een checklist gepresenteerd voor de analyse van onderwijsleersituaties en lesmateriaal. Het is een hulpmiddel om te kunnen bepalen in welke mate er sprake is van *zelfstandig (samen)werken*, *zelfstandig leren* of *zelfverantwoordelijk leren* (cf. de bijdrage van de auteurs in VONK 29/2, nov.-dec. 1999). Vervolgens stellen deze ontwikkelaars van de SLO (Instituut voor Leerplanontwikkeling, Enschede) een adviezerlijst voor om het 'leren leren'-gehalte van onderwijsleermateriaal te vergroten. Acht adviezen zijn er vooral op gericht om het materiaal geschikt te maken voor zelfstandig werken. Het tweede deel van dit artikel – in *Levende Talen Tijdschrift* 2/1 (maart 2001) – bevat acht adviezen die vooral gericht zijn op zelfstandig leren. Elk advies is geformuleerd vanuit het perspectief van de leerkracht en wordt gerelateerd aan de checklist. Een aantal adviezen wordt concreet geïllustreerd met lesmateriaal voor talen.

Over 'producerend leren' handelt de bijdrage van Jeanette Lubbers & Kees Sluis in *Levende Talen Tijdschrift* 1/4. Aan de Educatieve Faculteit Amsterdam wordt gewerkt vanuit dat principe waarin het leerproces van de student centraal staat. Het houdt in dat aspirant-leraren tijdens een groot deel van hun opleiding zelfstandig een 'product' maken. Zo'n product (lesmateriaal) of dienst (onderwijsactiviteit) is bij voorkeur van nut voor een (externe) opdrachtgever (een school). Deze bijdrage laat heel concreet zien hoe studenten van de afdeling Talen op die manier in contact komen met het middelbaar beroepsonderwijs en de volwasseneneducatie. Tijdens een project mondelinge of schriftelijke communicatie (Nederlands) doorlopen ze een leercyclus die uit vier fasen bestaat: oriënteren, plannen, uitvoeren en evalueren van beroepsggericht onderwijs. Elke fase wordt gestoffeerd met een concrete opdracht. Aan het eind van de leerpraktijk evalueren de studenten ook hun eigen leerproces.

Levende Talen Magazine publiceert in vier afleveringen een artikelenreeks over zelfstandig leren van moderne vreemde talen. Kees van Esch, Eus Schalkwijk & Chantal

van Summeren laten ons een kijkje nemen in de alledaagse praktijk met al zijn problemen en mogelijkheden. In de artikelen laten ze vooral leraren (Frans en Engels) en leerlingen aan het woord. Waar nodig plaatsen de auteurs kritische kanttekeningen en koppelen ze terug naar de theorie, die op alle vakken betrekking heeft. In 87/8 (december 2000) gaat het over het oriënteren op en plannen van leertaken en in 88/1 (januari 2001) over het structureren van leertaken. Het derde artikel in 88/2 (februari 2001) laat zien hoe leerlingen in toenemende mate zelf initiatieven ontplooiën. De vierde en laatste bijdrage in 88/3 (maart 2001) richt zich op de evaluatie van de leerresultaten en het leerproces.

ZELFSTANDIG LEREN OP INTERNET

De internetspecialist van *Levende Talen Magazine*, John Daniëls bezocht een aantal sites die de moeite waard zijn in het kader van zelfstandig leren op internet. We haalden er twee uit (respectievelijk verschenen in 87/8 en 88/1) en gingen er zelf even grasduinen:

www.collegenet.nl

Deze website richt zich naar eigen zeggen op leraren en leerlingen, maar wordt vooral door de laatste categorie veelvuldig bezocht. John Daniëls juicht wel toe dat de

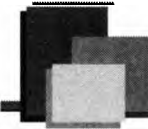
site potentieel veel mogelijkheden in zich heeft om de leerlingen op een interactieve manier te laten leren (zoals huiswerk- en examenhulp en digitale lessen). Maar naar

zijn smaak richt de site zich te veel tot leerlingen die in tijdnood zitten en in dit gigantisch aanbod van leesdossiers, recensies, uittreksels en werkstukken zeker hun gading vinden. Er wordt zelfs een oproep gelanceerd om je eigen werk te verkopen: een uittreksel levert bij plaatsing 7,50 gulden op! Dat leerkrachten dergelijke sites ook positief kunnen aanwenden, bewijst de volgende suggestie:

"Wijs de leerlingen op het bestaan van dit soort websites en laat ze er in rondkijken. Laat de leerlingen één van de aangeboden producten, leesverslag, uittreksel, samenvatting, werkstuk enz. kiezen, ophalen en

bestuderen. Vervolgens vergelijken ze het werk van die ander met eigen bevindingen over het betreffende onderwerp of boek. Daar brengen ze dan een verslag van uit. Wanneer ze dergelijke vergelijkingsopdrachten krijgen en dus weten dat hun docenten bekend zijn met dit soort websites, vinden de leerlingen het misschien te riskant om klakkeloos andermans werk over te nemen."

Wat leerkrachten er verder mee kunnen? Onder de knop VAKKEN treft u voor Nederlands bijvoorbeeld heel wat bruikbare links aan, gerubriceerd volgens vakinhoudelijke categorieën. Onder DOCENTEN zijn ook enkele lesideeën te vinden.

Webquests

www.onderwijsweb.com/web/webquests/index.html

'Een WebQuest is een educatieve speurtocht voor zelfstandig werkende leerlingen waarbij bronnen op het Internet gebruikt worden. Het ontwikkelen van WebQuests is een uitdaging voor de moderne cyberdocent.'

Deze activerende werkvorm is in de Verenigde Staten geïntroduceerd door Bernie Dodge, die zich liet inspireren door de onderwijskundige ideeën van Mazzano. Een goede WebQuest waarbij de leerling efficiënt gebruikmaakt van zijn tijd en van internet, moet aan de volgende eisen voldoen:

- In de inleiding worden doel en achtergrond van de opdracht uitgelegd.

- De opdracht moet haalbaar, uitdagend en motiverend zijn, bijvoorbeeld als journalist een artikel schrijven voor een krant of een programmaboekje maken bij een toneelvoorstelling (een inspirerend voorbeeld vindt u op members.tripodnet.nl/queestes/ bij Oorlog en vrede).
- De opdracht bevat een overzicht van informatiebronnen: links naar internet-sites, maar ook gedrukte en visuele bronnen.
- De opdracht moet eenduidig zijn; een stappenplan is aangewezen.
- De opdracht bevat aanwijzingen voor het verwerken van de informatie.
- De leerlingen geven de resultaten weer in een schriftelijk of mondeling verslag,

een *powerpoint*-presentatie, een dia-voorstelling of een internetsite.

- Ook kan een rapportage van de werkzaamheden toegevoegd worden, waarin de leerling aangeeft hoe het onderzoek verlopen is, wat (niet) goed ging, en wat wil hij de volgende keer anders wil doen.

De leerling kan de opdrachten alleen maken, maar er zijn ook goede argumenten om ze in groep uit te voeren. De opdracht hoeft zich

niet te beperken tot één vak, maar kan ook interdisciplinair aangepakt worden.

Deze Amerikaanse wind is ook al naar Nederland overgewaaid. Via de WebQuest-site is er een link naar www.leren.nl waar u onder meer informatie over en voorbeelden van interessante Nederlandstalige WebQuests aantreft. Interessant is ook de link naar een on line cursus om WebQuests te leren ontwikkelen. Een aanrader voor de 'moderne cyberdocenten' onder ons.

Wouter Brandt & Rita Rymenans
Universiteit Antwerpen (UIA)
Onderzoeksgroep EduBRON
Universiteitsplein 1
2610 Wilrijk
wouter.brandt@ua.ac.be
rita.rymenans@ua.ac.be

Noten

- 1 *Heel recent nog rapporteerde Elly de Bruyn in Didaktief en school 31/3 (maart 2001) over een onderzoek dat door het SCO-Kohnstamm Instituut (Amsterdam) uitgevoerd is naar krachtige leeromgevingen in het Nederlandse mbo (middelbaar beroepsonderwijs). Blijkt dat leraren erg hun best doen, maar van de leerlingen te veel zelfstandigheid verwachten in te korte tijd. Daarnaast is er te weinig tijd, kennis en geld om de leerlingen op de juiste manier te begeleiden. Een leerzame aanwijzing voor het belang van een geleidelijke implementatie van de zelfstandigheidsdidactiek.*
- 2 *Niet alleen dit aspect, maar ook de vele voorbeelden waarmee Medaer zijn betoog lardeert, verraden de worteling van zijn expertise in de basisschool. Toch heeft de flaptekst het bij het rechte eind als hij de transfer naar alle onderwijsvormen en -lagen (dus ook secundair en, waarom niet: hoger onderwijs) als mogelijkheid ziet.*